

КРИМСЬКА
ПРАВОЗАХИСНА
ГРУПА

e-mail: crimeahrg@gmail.com
website: crimeahrg.org

МОНІТОРИНГОВИЙ ОГЛЯД СИТУАЦІЇ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ У КРИМУ

ЗА КВІТЕНЬ – ЧЕРВЕНЬ 2024 РОКУ

м. Київ
2024 р.

КРИМСЬКА
ПРАВЗАХИСНА
ГРУПА

Кримська правозахисна група (КПГ) — організація кримських правозахисників і журналістів, метою якої є сприяння дотриманню і захисту прав людини в Криму шляхом формування пильної уваги до проблем дотримання прав людини і міжнародного гуманітарного права на території Кримського півострова, а також пошуку і відпрацювання механізмів для захисту прав людини у Криму¹.

КПГ документує порушення прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності у Криму з 2014 року.

5:00 AM

COALITION

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну КПГ приєдналася до Коаліції «Україна. П'ята ранку», яка збирає та документує воєнні злочини і злочини проти людяності, вчинені в ході російської збройної агресії в Україні².

COALITION
FOR THE
INTERNATIONAL
CRIMINAL COURT

КПГ — учасниця Коаліції за Міжнародний кримінальний суд³.

---

¹ <https://crimeahrg.org/uk/>

² <https://www.5am.in.ua/>

³ <https://www.coalitionfortheicc.org/>

ЗМІСТ

1. ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА	2
НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ	2
<i>Викрадення у Херсонській та Запорізькій областях та вивезення до Криму</i>	2
ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ	3
«Справа кримських мусульман»	3
<i>Справа Нарімана Джеляла</i>	4
<i>Справа Леніє Умерової</i>	4
«Справи українських диверсантів»	5
<i>Переслідування за звинуваченням в участі у батальйоні ім. Н. Челебіджіхана</i>	6
<i>Переслідування Свідків Єгови</i>	7
СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ	7
<i>Переслідування за підтримку України й антивоєнну позицію</i>	8
ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРИ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ	11
АТАКИ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З КРИМУ	11
2. ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	11
3. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ АР КРИМ та м. СЕВАСТОПОЛЯ	13

1 ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ

ВИКРАДЕННЯ У ХЕРСОНСЬКІЙ ТА ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТЯХ ТА ВИВЕЗЕННЯ ДО КРИМУ

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну окупований Крим використовується російською владою для утримування цивільних громадян України, викрадених з окупованих з 2022 року територій, зокрема Херсонської та Запорізької областей. Зазвичай викрадених цивільних осіб утримують у СІЗО, створених після 2022 року у Сімферополі: СІЗО № 2 та СІЗО №8. Вони стають фігурантами кримінальних справ або утримуються *incommunicado* без надання їм правової допомоги та можливості повідомити своїм родичам про місце свого перебування. Кримінальні справи проти викрадених цивільних осіб, серед яких громадські активісти, волонтери та представники місцевої влади, розглядають «суди» в окупованому Криму, суди на території РФ (включно із військовими судами РФ) або «суди», створені на окупованих територіях після 24 лютого 2022 року.

За інформацією КПГ, окрім тортур, до цивільних осіб застосовують практику побиття на кожному пункті етапування з окупованого Криму до РФ¹.

30 травня 2024 року Четвертий касаційний суд загальної юрисдикції РФ в Краснодарі залишив в силі вирок кримському татарину, викладачу кримськотатарської мови з селища Новоолексіївка Херсонської області **Аппазу Куртамету**². Він був засуджений до 7 років позбавлення волі за звинуваченням у «фінансуванні збройного формування». 23 липня 2022 року ФСБ РФ затримала його на КПВВ «Чонгар» при в'їзді до Криму.

У червні Південний окружний військовий суд РФ оголосив вирок мелітопольцю **Ярославу Жуку**. Його визнали винним у скоєнні «акту міжнародного тероризму» та засудили до 14 років позбавлення волі з відбуванням перших 4 років у в'язниці, а наступні роки — у колонії суворого режиму³. Ярослав Жук був викрадений у червні 2022 року в окупованому Мелітополі та звинувачений у буцімто замаху на окупаційного директора Департаменту освіти Мелітополя Олену Шапурову.

¹ <https://crimeahrg.org/uk/okupanti-vivezli-iz-simferopolya-60-osib-u-tomu-chisli-vikradenih-na-novookupovanih-teritoriyah/>

² <https://crimeahrg.org/uk/rosijska-kasacziya-zalishila-v-sili-virok-appazu-kurtametu/>

³ <https://crimeahrg.org/uk/vikradenogo-melitopolczya-yaroslava-zhuka-zasudili-do-14-rokiv-uv'yaznennya/>

У Криму окупаційна влада засуджує також й військовополонених в порушення норм міжнародного гуманітарного права. 10 червня «Верховний суд» Криму засудив до 17 років ув'язнення двох українських прикордонників — захисників «Азовсталі» в Маріуполі — **Івана Терещенко та Василя Дмитрюка**, які у 2018 році затримували кримське судно «Норд» під прапором РФ⁴. 16 травня 2022 року обидва потрапили в російський полон після того, як за наказом командира вийшли з «Азовсталі».

Станом на червень 2024 року КПГ верифікувала щонайменше **79 цивільних осіб**, викрадених з Херсонської та Запорізької областей та вивезених до Криму. Більшість з них утримується у СІЗО №2 Сімферополя на етапі слідства, під час судового розгляду кримінальних справ проти них їх вивозять до РФ.

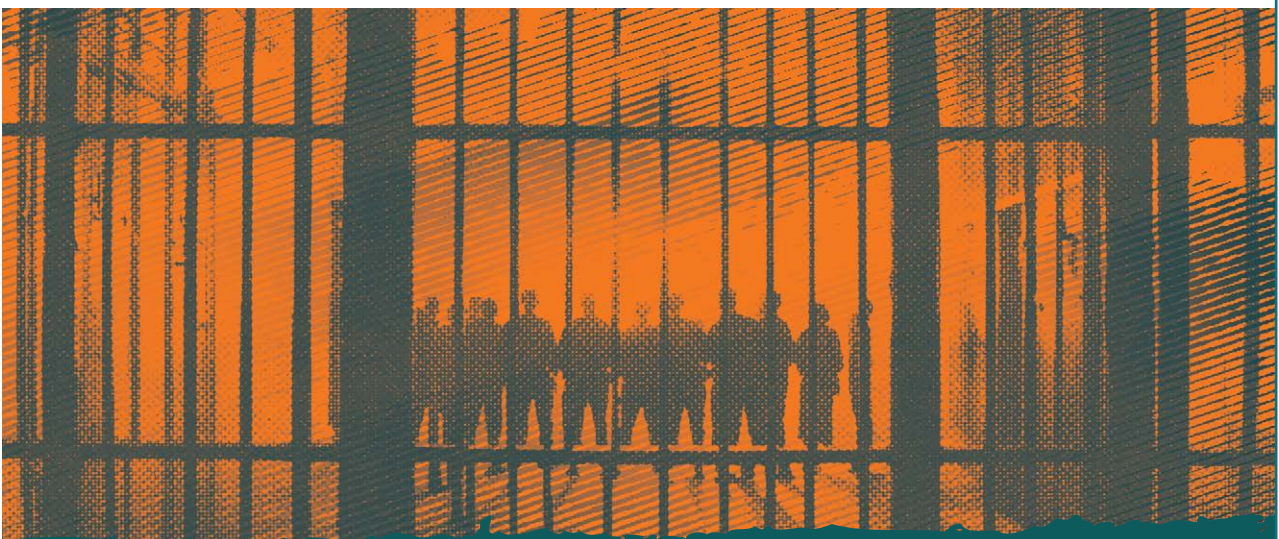
ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Щонайменше 202 громадянин України перебуває у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування. Список таких осіб постійно оновлюється на сайті КПГ за посиланням: <https://dela.crimeahrg.org/uk/>

«СПРАВА КРИМСЬКИХ МУСУЛЬМАН»

Фігурантів цієї справи, більшість з яких — кримські татари, звинувачують у причетності до ісламських організацій або у пропаганді діяльності організацій, які в РФ визнані терористичними чи екстремістськими, але не є такими за законодавством України.

Справи розглядаються з порушенням права на справедливий суд, основними доказами для суду є свідчення анонімних свідків (багато хто з них — співробітники ФСБ РФ), досудові показання свідків, котрі у подальшому в суді заявляють, що такі свідчення надали під тиском,

Щонайменше **202 громадянина України** перебуває у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування

⁴ <https://crimeahrg.org/uk/okupanti-u-krimu-zasudili-do-17-rokiv-uv-yaznennya-dvoh-ukraïnskikh-prikordonniv-z-azovstali/>

і лінгвістичні експертизи розмов обвинувачених мусульман. Докази, надані стороною захисту, зазвичай судді не беруть до розгляду.

Станом на кінець червня 2024 року кількість мешканців Криму, позбавлених волі у «справі кримських мусульман», склала **щонайменше 108 осіб**.

У квітні кримський татарин Рефат Алімов, засуджений раніше на 8 років, вийшов на волю після завершення терміну незаконного ув'язнення⁵. Його заарештували 18 квітня 2016 року після обшуку у будинку в селі Краснокам'янка під Алуштою.

Фрунзенський райсуд Владимира відмовився звільнити кримського татарина, громадянського журналіста та активіста Амета Сулейманова, засудженого до 12 років ув'язнення⁶. Суд проігнорував наявність у нього двох захворювань, що входять до переліку несумісних хвороб з умовами ув'язнення. Він страждає на артеріальну та мітральну недостатності серця. Проте у жовтні 2021 року Південний окружний військовий суд РФ засудив активіста до 12 років позбавлення волі.

У червні Верховний суд РФ розглянув касаційну скаргу та залишив чинним рішення судів попередніх інстанцій щодо Вадима Бектемірова — 11 років позбавлення волі за нібито членство у «Хізб ут-Тахрір»⁷. Вадим Бектеміров та Зекір'я Муратов були заарештовані 7 липня 2020 р. Під час обшуків силовики підкинули заборонену літературу, яку згодом вилучили в якості «доказу» причетності до «Хізб ут-Тахрір».

СПРАВА НАРІМАНА ДЖЕЛЯЛА

28 червня Україна змогла звільнити та повернути з російського ув'язнення заступника голови Меджлісу кримськотатарського народу, політв'язня Нарімана Джеляла. Разом з ним повернули ще 9 цивільних українців⁸. Звільнення Нарімана Джеляла стало першим звільненням громадянина України з Криму від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. До 2022 року в рамках політичних домовленостей було звільнено лише 8 громадян України з Криму, які переслідувалися за політичними мотивами.

Наріман Джелял, Асан та Азіз Ахтемови були заарештовані у вересні 2021 року. Нарімана Джеляла заарештували за кілька днів після його публічної участі в установчому саміті Міжнародної Кримської платформи.

У вересні 2022 року окупаційний «суд» засудив Нарімана Джеляла до 17 років позбавлення волі у колонії суворого режиму, Асана Ахметова — до 15 років колонії, Азіза Ахтемова — до 13 років колонії. Проти них була сфабрикована справа про «диверсію на газопроводі» без реальних доказів причетності затриманих до цього.

СПРАВА ЛЕНІЄ УМЕРОВОЇ

З 4 грудня 2022 року незаконно позбавлена волі 25-річна Леніє Умерова, яка була затримана дорогою до окупованого Криму. Вона їхала туди, щоб відвідати її батька, котрий страждає на онкологічне захворювання. Спочатку її незаконно утримували у Центрі тимчасового утримання іноземних громадян біля Владикавказу, потім, до початку травня, — в ІТТ Владикавказу за сфабрикованими адміністративними справами, буцімто за «непокору вимогам співробітників МВС

⁵ <https://crimeahrg.org/uk/polityvyazen-krimskij-tatarin-refat-alimov-vijshov-na-volyu/>

⁶ <https://www.ukrinform.ua/rubric-tymchasovo-okupovani/3846291-sud-rf-vidmoviv-u-zvilnenni-krimskogo-politvazna-sulejmanova-zpid-varti-za-stanom-zdorova.html>

⁷ <https://crimeahrg.org/uk/verhovnij-sud-rf-zalishiv-u-sili-virok-vadimu-bektemirovu/>

⁸ <https://crimeahrg.org/uk/28719-2/>

РФ». На початку травня 2023 року Умерову перевезли до Москви у СІЗО Лефортово й звинуватили у шпигунстві.

У травні 2024 р. на закритому засіданні їй було знов продовжено тримання в СІЗО ще на три місяця — до 4 серпня 2024 р.⁹

«СПРАВИ УКРАЇНСЬКИХ ДИВЕРСАНТІВ»

За кримськими «справами українських диверсантів і шпигунів» в ув'язненні перебувають щонайменше 40 громадян України, серед них затримані у Криму: Володимир Дудка, Олексій Бессарабов, Дмитро Штибліков, Геннадій Лімешко, Леонід Пархоменко, Костянтин Давиденко, Дмитро Долгополов, Анна Сухоносова, Юнус Машаріпов, Іван Яцкін, Галина Довгопола, Владислав Єсипенко, Євген Петрушин, Станіслав Стеценко (Худолей), Кирило Баранник, Сергій Войнаровський, Віктор Подвальний, Віталій Талавіра, Денис Петранов, Ігор Купич, Олександр Литвиненко, Сергій Кривошеїн, Костянтин Євмененко, Ігор Зорін, Михайло Чупіль, Микола Онук, Володимир Ананьєв та інші.

У цьому списку щонайменше 11 людей, які були викрадені у Запорізькій або Херсонській областях після 24 лютого 2022 року: Артем Баранов, Олександр Новацький, Віталій Расторгуєв, Володимир Кривцун, Олександр Зарівний, Геннадій Ласінський, Сергій Цигіпа, Микола Петровський, Сергій Котов, Ярослав Жук, Ігор Протоковило.

У таких справах ФСБ РФ під час затримання звинувачує кримчан «у підготовці диверсій, зберіганні зброї та шпигунстві». У цих справах зафіксовано незаконні методи ведення слідства й застосування тортур для отримання свідчень зізнання, порушення презумпції невинуватості, поширення ФСБ РФ через російські ЗМІ відео «зізнання».

12 квітня до Південного окружного військового суду у Ростові (РФ) поступила справа проти восьми громадян України, затриманих у Криму у справі про «державну зраду» та «тероризм». Це Кирило Баранник, Сергій та Олена Войнаровські, Ігоря Зорін, Сергій Кривошеїн, Денис Петранов, Віктор Подвальний та Ольга Кравчук¹⁰.

К. Баранника, С. Войнаровського, І. Зоріна, С. Кривошеїна, Д. Петранова, В. Подвального звинувачують за статтями про держзраду (ст. 275 КК), приготування, замах або вчинення терористичних актів (ст. 205 УК). П'ятьом із них також інкримінують участь у терористичній спільноті (ч. 2 ст. 205.4 КК), В. Подвальному — організацію такої спільноти (ч. 1 ст. 205.4 КК). Окрім цього, К. Бараннику ставлять у провину статтю про «проходження навчання терористичної діяльності» (ст. 205.3 КК), Д. Петранову та В. Подвальному — про контрабанду вибухових речовин (ч. 3 ст. 226.1 КК). Олену Войнаровську, Ольгу Кравчук та всіх чоловіків, окрім Д. Петранова, також переслідують за статтею про зберігання вибухівки організованою групою (ч. 4 ст. 222.1 КК).

Більшість з них було затримано у травні 2023 р. у Криму. Їх звинуватили у нібито підготовці замаху на Сергія Аксьонова, Володимира Константинова та Янину Павленко та діяльності в якості «української агентурної групи». Також у травні 2023 року було затримано Кирила Баранника, спортсмена з Сімферополя. Він заявив про тортури з боку ФСБ при затриманні. Його звинуватили у підриві залізничних колій 23 лютого 2023 року у селі Поштове Бахчисарайського району, а потім об'єднали зі справою інших затриманих.

У лютому 2023 року стало відомо, що мешканку Севастополя Ольгу Кравчук судитимуть за «дискредитацію» армії РФ після її публікацій про російську атаку Дніпра. Після скарги підконтрольного ФСБ блогера Таліпова на О. Кравчук відкрили справу за ст. 20.3.3. КпАП РФ. Однак після цього вона стала фігуранткою справи щодо затриманих чоловіків.

⁹ <https://crimeahrg.org/uk/lenie-umerovij-znovu-prodovzhili-aresht-na-tri-misyaczya/>

¹⁰ <https://crimeahrg.org/uk/vismoh-krimchan-budut-suditi-v-rosii-v-ob'ednanij-diversijnij-spravi/>

У квітні Південний окружний військовий суд у Ростові виніс вирок Віталію Расторгуєву та Володимиру Кривцуну, мешканцям окупованого Бердянська. Їх звинуватили у нібито замаху на окупаційного «мера» міста Олександра Сауленка¹¹. Володимир Кривцун отримав 11 років ув'язнення, Віталій Расторгуєв — 12 років за ч. 3 ст. 30, ч. 1 ст. 361 КК РФ (*підготовка до акту міжнародного тероризму*). Чоловіків викрали у Бердянську Запорізької області 13 липня 2022 року, через деякий час перевезли до Криму, а 4 вересня 2023 р. етапували до СІЗО №1 у Ростові.

У травні стало відомо, що затриманий 2 лютого 2024 р. український активіст Володимир Ананьєв перебував на психіатричній експертизі в лікарні, після цього його повернули до СІЗО №2 Сімферополя¹². 74-річного активіста звинувачують у співпраці з СБУ.

У травні ФСБ РФ заявили про те, що затримали чоловіка та жінку, які нібито «за завданням спецслужб України планували підірвати залізничне полотно в Ленінському районі». Затримані — чоловік 1999 року народження та жінка 2000 року народження, їхні імена не оприлюднювалися¹³.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ЗВИНУВАЧЕННЯМ В УЧАСТІ У БАТАЛЬЙОНІ ІМ. Н. ЧЕЛЕБІДЖІХАНА

Офіційною причиною переслідування обвинувачених у Криму за ч. 2 ст. 208 КК РФ (*Участь у незаконному збройному формуванні, яке діє в цілях, що суперечать інтересам Російської Федерації*) є те, що вони не з'явилися добровільно у силові структури РФ і не заявили про свою участь у «Кримськотатарському добровольчому батальйоні ім. Номана Челебіджихана». Оголошеним слідством доказом діяльності батальйону проти інтересів РФ є інформація зі ЗМІ, що метою створення батальйону була деокупація Криму. 1 червня 2022 року Верховний суд РФ визнав «терористичним» й заборонив на території РФ «кримськотатарський добровольчий батальйон ім. Номана Челебіджихана».

За звинуваченнями в участі у батальйоні імені Н. Челебіджихана було позбавлено волі більше 30 осіб, включаючи громадян України, викрадених російськими військовими на півдні України після 24 лютого 2022 року.

Окупаційна влада РФ у Криму все частіше не повідомляє прізвища людей, яких затримують або засуджують за обвинуваченнями в участі у цьому батальйоні.

У квітні був затриманий 66-річний мешканець окупованої Новоолексіївки Херсонської області за підозрою в участі у «кримськотатарському батальйоні» (ст. 208 КК РФ). За версією ФСБ, у 2015 році чоловік «добровільно вступив до батальйону й, будучи її членом, займався веденням підсобного господарства, доставкою продуктів харчування на місце дислокації учасників формування та брав активну участь у зборах організації»¹⁴.

У травні стало відомо про те, що кримського татарина Рустема Османова, засудженого до 6 років у 2022 р.¹⁵ за буцімто участь у батальйоні Челебіджихана, катують у колонії в Тульській області РФ¹⁶.

¹¹ <https://crimeahrg.org/uk/ukraïnczi-yakih-rosiya-zvinuvachue-u-zamahu-na-okupacijnogo-mera-berdyanska-otrimali-viroki/>

¹² <https://crimeahrg.org/uk/figurant-spravi-diversantiv-volodimir-ananayev-perebuval-na-psihiatrichnij-ekspertizi/>

¹³ <https://crimeahrg.org/uk/v-krimu-zatrimali-cholovika-ta-zhinku-u-chergovij-spravi-pro-pidriv-zalizniczi/>

¹⁴ <https://crimeahrg.org/uk/okupanti-zatrimali-chergovogo-krimskogo-tatarina-za-pidozroyu-v-uchasti-u-bataljoni-im-nomana-chelebidzhihana/>

¹⁵ <https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-zasudili-v-krimu-na-6-rokiv-za-buczimto-uchast-u-bataljoni-chelebidzhihana/>

¹⁶ <https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-rustema-osmanova-katuyut-v-rosijskij-kolonii/>

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ СВІДКІВ ЄГОВИ

У 2017 році Верховний суд РФ визнав організацію «Свідки Єгови» екстремістською організацією та **заборонив її діяльність на території РФ, включно з кримськими осередками «Свідків Єгови»**. З 2018 року розпочалося переслідування «Свідків Єгови» за кримінальними справами. У 2020 році було ухвалено перші вироки учасникам організації «Свідки Єгови» з позбавленням волі.

У квітні «Нахімовський районний суд» Севастополя засудив 31-річного віруючого «Свідків Єгови» Максима Зінченка з Феодосії до 2 років примусових робіт за участь у богослужіннях¹⁷.

24 червня Краснодарський крайовий суд залишив чинним рішення Апшеронського районного суду Краснодарського краю щодо переведення віруючого «Свідків Єгови» Віктора Сташевського з колонії до тюрми на 3 роки¹⁸. Умови утримання в тюрмі відрізняються більшою строгістю та меншою свободою переміщення. Віктор Сташевський був засуджений у 2021 р. на 6,5 років за організацію діяльності об'єднання «Свідки Єгови» та вивезений до колонії ВК-9 у місті Хадиженськ (Краснодарський край, РФ).

1 липня «Красногвардійський районний суд» засудив віруючих «Свідків Єгови» з Красногвардійського Сергія Парфеновича та Юрія Геращенко до 6 років позбавлення волі умовно з випробувальним строком 4 роки¹⁹. У вересні 2022 року після обшуку Сергія Парфеновича, батька шістьох дітей, затримали та помістили під домашній арешт, звинувативши в організації діяльності екстремістської організації. По цій ж справі у березні 2023 р. висунули звинувачення Юрію Геращенко.

За інформацією КПГ, у Криму вже щонайменше 13 віруючих «Свідків Єгови» отримали обвинувальні вироки за свою віру (**Артем Герасимов, Олександр Дубовенко, Євген Жуков, Олександр Литвинюк, Володимир Маладика, Володимир Сакада, Віктор Сташевський, Сергій Філатов, Ігор Шмідт, Артем Шаблій, Максим Зінченко, Сергій Парфенович та Юрій Геращенко**).

СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ

Російська окупаційна влада продовжує практику переслідування журналістів в адміністративному порядку.

У травні співробітники Центру по боротьбі з екстремізмом провели обшук в будинку головного редактора газети «Кири́м» Бекіра Мамута. Після допиту на нього було складено два адміністративних протоколи за статтями 13.15 («Зловживання свободою слова») та 20.3.3 («Дискредитація російської армії») КпАП РФ. У 2021 році окупаційна влада вже переслідувала журналіста за «зловживання свободою масової інформації» за цитування доповіді Генсека ООН щодо заборони діяльності Меджлісу кримськотатарського народу²⁰.

У червні «Київський районний суд» відхилив апеляційну скаргу та залишив чинним рішення про призначення штрафу кримськотатарській правозахисниці та журналістці Лутфіє Зудієвій за дописи у соціальних мережах. Раніше «мировий суд» оштрафував Лутфіє Зудієву на 2 тисячі

¹⁷ <https://crimeahrg.org/uk/svidka-egovi-z-feodosii-zasudili-do-dvoh-rokiv-primusovih-robot/>

¹⁸ <https://crimeahrg.org/uk/svidku-egovi-stashevskomu-posilili-pokarannya/>

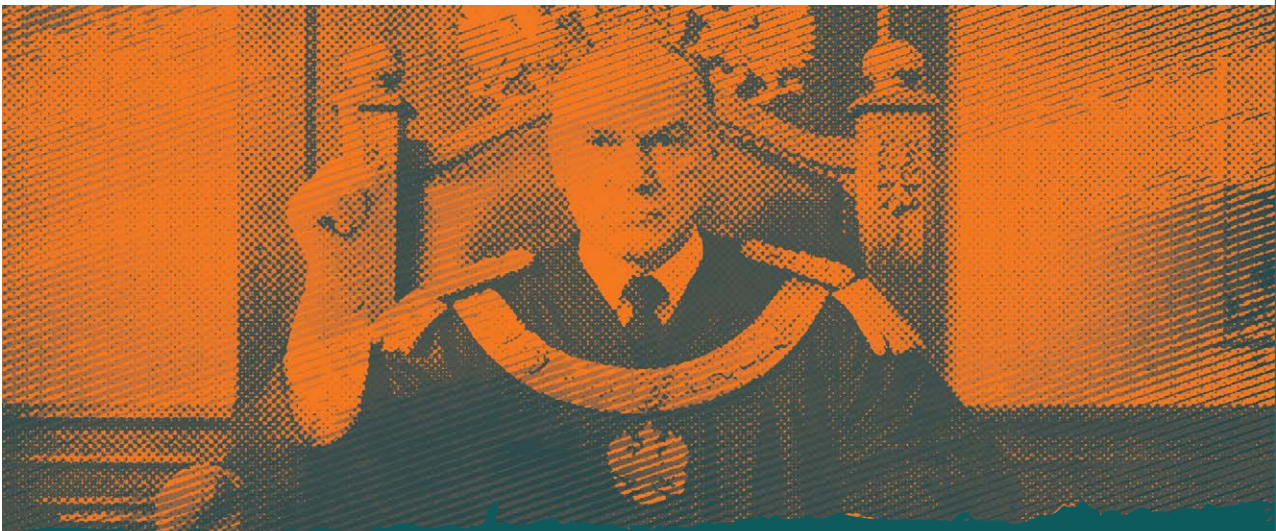
¹⁹ <https://crimeahrg.org/uk/svidkam-egovi-z-krasnogvardijskogo-sergiyu-parfenovichu-ta-yuriyu-gerashhenku-ogolosili-viroki/>

²⁰ <https://crimeahrg.org/uk/na-golovnogogo-redaktora-gazeti-kirim-sklali-dva-administrativnih-protokoli/>

російських рублів за «зловживання свободою масової інформації». Дописи були зроблені у січні 2021 року про судові засідання, під час якого для фігурантів білогірської групи «справи проти кримських мусульман» російські прокурори вимагали значні терміни позбавлення волі, а також про заходи, що відбулися в різних регіонах Криму, на їхню підтримку²¹.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ Й АНТИВОЄННУ ПОЗИЦІЮ

Протягом січня-березня 2024 року КПГ задокументувала щонайменше **85 адміністративних проваджень**, переданих на розгляд до «судів» Криму за ст. 20.3.3. КпАП РФ («дискредитація російської армії»). За 77 з них було ухвалено рішення про призначення адміністративного покарання (штраф або адміністративний арешт). Всього за період повномасштабного вторгнення КПГ задокументувала щонайменше **752** таких адміністративних провадження.

За період повномасштабного вторгнення КПГ задокументувала щонайменше **752** адміністративних провадження за ст. 20.3.3. КпАП РФ («дискредитація російської армії»)

Здійснений КПГ аналіз судових рішень доводить, що адміністративна стаття «дискредитація російської армії» використовується для системних обмежень свободи вираження поглядів у Криму. Останнім часом жителів Криму, в основному, штрафували за зображення української символіки в соцмережах та месенджерах, зокрема в «Інстаграм», «Фейсбук», «Вконтакте», «Однокласники», «Телеграм», «Вайбер», «Ютуб». Тематика мультимедіаконтенту, за який штрафують кримчан, наступна²²:

- написи «Ні війні», «Ні війні в Україні», «Слава Україні», «Героям Слава», «Я пишаюся тим, що я українець», «Україна переможе»;
- публікації із зображенням герба, прапора та національних кольорів України;
- дописи про незгоду з російською агресією в Україні;

²¹ https://crimean-solidarity.org/news/2024/04/19/sud-oshtrafoval-zhurnalistku-lutfie-zudievu-za-zametki-pro-uchastnikov-dela-belogorskoj-gruppy-2909?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR2Znnawzyzgli_cyU8h8hfFia5cc9JtEfT6r3HhxYVLo4Ys3sj0yHBrILg_aem_oki-dxGWQ8QTN6CXRvxYVQ

²² <https://crimeahrg.org/uk/v-krimu-lyudej-peresliduyut-za-odyag-pisni-ta-vpodobajki/>

- засудження в соцмережах воєнних злочинів росіян в Україні;
- заклики до росіян підписувати публічні антивоєнні петиції щоб зупинити війну в Україні;
- заклики до росіян шукати в медіа та месенджерах правдиву інформацію про агресивну війну, яку Росія веде в Україні;
- оголошення про збори грошової допомоги для ЗСУ;
- відео на підтримку ЗСУ із зображенням української національної символіки та українських військових;
- дописи та відео, які містять нецензурну брань в бік російських окупантів;
- твердження про те, що в Росії авторитарний режим;
- висловлювання співчуття загиблomu воїну ЗСУ;
- відмову отримувати повістку в ЗС РФ зі словами “Я не буду служити державі-терористу”;
- дописи з критикою політики Путіна;
- відео, яке містить нецензурну брань на адресу Путіна;
- привітання з Днем незалежності України та твердження про те, що Україна переможе;
- особисте фото з прапором України в руках;
- анімація із зображеннями Путіна, Шойгу та Кадірова, що висміює дії росіян в Україні;
- Штрафували кримчан також і за вподобайки, коментарі і перепости, зокрема:
  - за лайк під відео, розміщеного на офіційній сторінці українського президента в Інстаграм, де засуджувалися воєнні злочини росіян;
  - за перепост новорічного привітання Президента України;
  - за коментарі під відео на Ютубі з підписами «Сімферополь. Слава Україні!» «Сімферополь вітає!!! Сімферополь чекає!!!»;
- Перепост антивоєнного тексту російського письменника Дмитра Глуховського та перепост антивоєнного вірша російського співака Андрія Макаревича.

У травні «Залізничний районний суд» Сімферополя ухвалив вирок місцевому жителю **Миколі Онуку**, якого звинуватили в «нарузі над російськими державними символами, вандалізмі та зберіганні вибухового пристрою». Його засудили до 5 років позбавлення волі з відбуванням строку в колонії загального режиму та штрафу у розмірі 50 тисяч рублів. По версії слідства, під час обшуку у нього були виявлені файли з різною українською атрибутикою, схожою на ту, яку в окупованих містах РФ поширює підпільний рух «Жовта стрічка». У січні 2024 року російські медіа заявили, що він був «агентом українського центру інформаційно-психологічних операцій». Раніше Миколу Онука притягли до відповідальності за ст. 20.3.3 КпАП РФ («дискредитація збройних сил РФ»)²³.

Вченому з Ялти **Гурію Корнільєву** російські прикордонники безстроково заборонили в'їзд до Криму, де він постійно проживав²⁴. Реальною причиною цього стала його проукраїнська позиція, яку він не приховував. Кандидат біологічних наук Гурій Корнільєв у 2014 році письмово відмовився від отримання російського паспорта. Всі ці 10 років Гурій жив в Ялті разом зі своєю літньою матір'ю. Окупаційна влада видала йому посвідку на проживання у Криму як іноземному громадянину за умови наявності в нього діючого українського закордонного паспорта. Оскільки термін дії паспорта мав закінчитися у червні 2024 року, вчений виїхав до

²³ <https://crimeahrg.org/uk/krimchanina-na-5-rokiv-zasudili-za-nibito-uchast-u-rusi-zhovta-strichka/>

²⁴ <https://crimeahrg.org/uk/vchenomu-z-yalti-rosijski-prikordonniki-bezstrokovozaboronili-vizd-do-krimu/>

Грузії для продовження терміну дії паспорту у посольстві України. Однак при спробі повернутись до Криму (через єдиний пункт пропуску для громадян України — аеропорт «Шереметьєво» у Москві), російські прикордонники без пред'явлення чітких звинувачень заборонили вченому безстроково в'їжджати на територію Російської Федерації і до окупованого Криму. Раніше на Гурія Корнільєва неодноразово тиснули співробітники ФСБ РФ, змушуючи керівників наукових установ звільняти його з роботи через його «лояльність до України».

У квітні-червні КПГ продовжила документувати кримінальні та адміністративні справи проти кримчан, в яких підставою для порушення справи стали публікації проросійського блогера Олександра Таліпова, засновника та координатора інтернет-спільноти під назвою «Кримський СМЕРШ». Учасники спільноти переслідують тих, хто не підтримує російську владу та війну проти України, публікують персональну інформацію про таких людей, розпалюють ненависть до них, закликають до переслідування їх, подають доноси до ФСБ та МВС РФ.

Так, у квітні, кримський татарин Длявер Салімов, якого заарештували після відмови публічно вибачитися для телеграм-каналу блогера Таліпова, був засуджений «Кировським районним судом» Сімферополя до одного року колонії-поселення за обвинуваченням за ч. 1 ст. 119 КК РФ (*погроза вбивством*)²⁵. Раніше його притягли до адміністративної відповідальності за те, що він висловив обурення тим, що місцевий мешканець носить на голові кепку із символікою «Z», та вимагав зняти кепку із символікою російської армії. Від нього вимагали записати відео із вибаченням за це для телеграм-каналу Таліпова, але він відмовився.

У Криму склалася нова практика переслідування кримчан за демонстрацію української символіки, українських пісень та гасел за допомогою ст. 20.3 КпАП. За останній рік було зафіксовано, за інформацією «Кримського процесу», щонайменше 59 фактів покарання по цій статті, з них 26 осіб отримали адміністративний арешт, а 33 людини було оштрафовано²⁶.

²⁵ <https://crimeahrg.org/uk/krimskij-tatarin-dlyaver-salimov-otrimav-rik-kolonii-poselennya/>

²⁶ <https://crimean-process.org/analiz-osoblivostej-peresliduvannya-za-proukra%d1%97nski-perekonannya-pid-viglyadom-borotbi-z-ekstremizmom-ta-nacizmom-eng/>

2 ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРІ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ

РФ використовує кримчан у повномасштабній війні проти України. У порушення норм міжнародного гуманітарного права триває примусовий призов кримчан до лав збройних сил РФ. Примусове залучення населення окупованих територій до служби в армії окупаючої держави є порушенням норм міжнародного права, а саме — положень ст. 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни. До того ж, дії окремих осіб, відповідальних за реалізацію такого примусового залучення, є воєнним злочином згідно ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

З метою примусу до служби в ЗС РФ окупаційна влада використовує кримінальне переслідування за ухилення від такої служби за ст. 328 КК РФ (*Ухилення від служби у Збройних силах РФ*). За весь період окупації КПГ задокументувала щонайменше 512 таких кримінальних справ. Найчастіше «суди» призначають штрафи до 50 тисяч рублів. Однак виплата штрафу не звільняє від проходження служби.

Кримська правозахисна група з 24 лютого 2022 року збирає інформацію про загиблих і полонених військових РФ, приписаних до військових частин у Криму. За квітень-червень 2024 року КПГ задокументувала з числа таких військовиків, котрі воюють на боці РФ, щонайменше 18 загиблих. Всього від початку широкомасштабного вторгнення КПГ задокументовано 640 загиблих.

АТАКИ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З КРИМУ

Після 24 лютого 2022 року з території окупованого Криму й акваторії Чорного моря РФ завдає постійні ракетні удари, удари БпЛА й авіаудари по багатьом цивільним об'єктам України, внаслідок чого загинули чи були поранені цивільні.

З кінця вересня 2022 року РФ активно застосовує дрони для атак цивільної інфраструктури. Значна частина таких дронів також запускається з території окупованого півострову.

Вночі 11 квітня РФ завдала масованого комбінованого удару по критичній інфраструктурі України Харківської, Київської, Запорізької, Одеської та Львівської областей. Основними цілями

для атаки були об'єкти генерації. Загалом було застосовано 82 засоби повітряного нападу, в тому числі 40 ударних БПЛА типу «Shahed-131/136» (із районів Приморсько-Ахтарськ в РФ та Чауда в Криму)¹.

29 квітня ввечері РФ здійснила удар з території Криму ракетою «Іскандер»² з касетною бойовою частиною по прибережній зоні відпочинку в Одесі. У цей час там перебувало багато цивільних людей. Внаслідок атаки загинуло восьмеро людей, серед яких 4-річна дівчинка³, 32 людини дістали поранення, зокрема вагітна жінка та двоє дітей.

Зранку 8 травня РФ масовано атакувала Україну. На Київщині постраждали двоє людей, на Кіровоградщині — одна дитина. Під удар потрапили об'єкти енергетичної інфраструктури, близько 30 житлових будинків, громадський транспорт, автомобілі. У Запоріжжі пошкоджена будівля пожежно-рятувальної частини. Комбінованого удару було завдано ракетами різних типів та ударними БПЛА, в тому числі 2 балістичними ракетами «Іскандер-М» з Криму, 4 крилатими ракетами «Калібр» з акваторії Чорного моря, 1 крилатою ракетою «Іскандер-К» з Криму⁴.

Вдень 12 червня РФ вдарила по житловому кварталі міста Кривий Ріг балістичною ракетою «Іскандер-М» з окупованого Криму. Внаслідок атаки загинули дев'ятеро людей, 29 отримали поранення, п'ятеро з них — діти. Через ракетний удар пошкоджено чотири десятки житлових будинків та три навчальних заклади⁵.

¹ https://lb.ua/society/2024/04/11/607973_golovne_nich_ranok_chetverga_11.html

² <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3858441-genprokuror-pidtverdiv-so-rf-vdarila-po-odesi-iskanderom-iz-kasetnimi-boepripasami.html>

³ https://lb.ua/society/2024/05/23/614944_likarni_pomerla_ditina_yaka.html

⁴ <https://mvs.gov.ua/news/nad-likvidacijeu-naslidkiv-syogodnisnix-obstriliv-praciuiut-350-riatuvalnikiv-ta-100-odinic-specializovanoyi-texniki-igor-klimenko>

⁵ <https://armyinform.com.ua/2024/06/12/rosiya-vdaryla-po-kryvomu-rogu-iskanderom-z-krymu/>

З ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ АР КРИМ ТА М. СЕВАСТОПОЛЯ

Впродовж квітня-червня 2024 року українська влада ухвала низку рішень в сфері захисту осіб, постраждалих від збройної агресії РФ.

1. 25 квітня Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України щодо встановлення додаткових підстав розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця та деяких інших питань». Цим Законом¹ передбачалася можливість введення правил поведінки на підприємстві, в установі, організації, які містять положення про «надання працівниками інформації щодо наявних у них зв'язків з фізичними особами, місце постійного проживання (перебування, реєстрації) яких знаходиться на території держави-агресора або тимчасово окупованій території України». У разі неповідомлення про такі «зв'язки» це може стати підставою для розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Така норма створює **підстави для утисків та стигматизації мільйонів людей**, які мають родичів й друзів серед мешканців тимчасово окупованих територій, внутрішньо переміщених осіб, людей, які виїхали за кордон у зв'язку зі збройною агресією проти України й зареєстровані на тимчасово окупованій території. Через це правозахисні організації закликали Президента України ветоувати цей закон та повернути до парламенту для доопрацювання². 16 травня Президент України наклав вето на цей Закон та повернув його на розгляд народних депутатів зі своїми пропозиціями³.
2. 25 квітня Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо пропорційного обчислення страхового стажу особам, які працювали за межами України». Важливою зміною є врегулювання питання **виплати пенсій громадянам України, які в умовах тимчасової окупації виїхали** на підконтрольну Україні територію та не одержують пенсії від органів пенсійного забезпечення РФ. Це стосується й внутрішньо переміщених осіб з окупованого Криму. До ухвалення цього закону отримання пенсії внутрішньо переміщеними особами було можливо лише в судовому порядку. Закон передбачає, що для отримання пенсії тепер потрібно буде лише повідомити орган Пенсійного фонду України про неотримання пенсії від органів пенсійного забезпечення РФ⁴.
3. Постановою КМУ № 208 від 27 лютого 2024 р. обов'язки щодо координації питань, пов'язаних з цивільними особами, позбавленими особистої свободи внаслідок агресії, та особами,

¹ <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40386>

² https://crimeahrg.org/uk/pravozahisniki-zaklikayut-zelenskogo-vetuvati-zakon-yakij-zobovyazue-pracznikiv-povidomlyati-pro-zvyazki-z-lyudmi-v-okupaczii-2/?fbclid=IwY2xja-wEW5RFleHRuA2FlbQlxMAABHFVmHO0LccwuEp21QQtQzmWTYyBsfGKSEKpqSeFKc0LGzSDZ8jPEnlZA_aem_T1PNQM0-VbZpwE7vfm2maA

³ <https://www.radiosvoboda.org/a/news-veto-pratsivnyky-zvyazok-zvilnyty/32950238.html>

⁴ <https://vostok-sos.org/verhovna-rada-ukrayiny-pryjnyala-zakon-pro-vnesennya-zmin-do-deyakyh-zakoniv-ukrayiny-shhodo-proporcziynogo-obchyslennya-strahovogo-stazhu-osobam-yaki-praczyuvaly-za-mezhamy-ukrayiny/>

зниклими безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, були покладені на Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими. Після цього у квітні була розпочата робота Робочої групи з питань захисту прав і свобод цивільних осіб. До складу групи увійшла громадські організації, які опікуються захистом осіб, позбавлених волі внаслідок агресії, включаючи й Кримську правозахисну групу.

- 4.** Протягом квітня-червня відбулися два засідання Міжвідомчої комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України. Комісія встановлює такий факт як щодо військовополонених, так й цивільних осіб.
- 5.** Законом 3633-ІХ від 11 квітня 2024 р. громадяни України, які перебувають на військовому обліку, зокрема ті, хто перебувають за кордоном, включаючи громадян, які виїхали з окупованих територій, зобов'язані уточнити адресу проживання, номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти та інші персональні дані, а громадяни, зняті з військового обліку у зв'язку з вибуттям за межі України на строк більше трьох місяців стати на військовий облік.
- 6.** 14 травня 2024 р. Постановою КМУ № 551 уряд вжив правових заходів в сфері злочинів депортації українських дітей з окупованих РФ територій. Уряд затвердив Порядок виявлення та повернення дітей, депортованих або примусово переміщених внаслідок збройної агресії РФ проти України. Порядком передбачено, що для кожної дитини створюється індивідуальний план заходів з повернення. Індивідуальний план розробляється Міністерством реінтеграції із залученням громадських об'єднань та благодійних фондів, уповноваженого законного представника дитини та інших уповноважених органів. Цей план включає формування особистої справи дитини, розроблення переліку послідовних заходів з повернення дитини, який передбачає складення індивідуального маршруту, визначення переліку необхідних документів, логістики та інших заходів, зокрема пов'язаних із забезпеченням потреби в оренді житла, а також забезпечення необхідними документами та речами першої необхідності. Порядок також визначає механізм взаємодії державних органів, що долучені до процесу розшуку, повернення, соціального захисту та реінтеграції дітей, а також визначає їхні обов'язки щодо реалізації індивідуального плану та надання необхідної інформації про дитину.
- 7.** Кабінет Міністрів України прийняв ряд заходів в сфері гуманітарного розмінування. 7 червня 2024 р. КМУ прийняв Постанову № 740, якою затвердив Порядок ведення, адміністрування, користування відомостями реєстру територій, забруднених/імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами з метою збирання, накопичення, обліку, обробки, зберігання та захисту відомостей про землі, забруднені вибухонебезпечними предметами, та землі, непридатні для використання у зв'язку з потенційною загрозою такого їх забруднення. Крім того, Уряд прийняв Розпорядження № 616-р від 28 червня 2024 р., котрим затвердив Національну стратегію протимінної діяльності на період до 2033 р. та відповідний Операційний план щодо її реалізації. У Стратегії вказано, що станом на 1 січня 2024 р. загальна площа територій, які зазнали безпосереднього впливу збройної агресії РФ, становить майже 156 тис. кв. кілометрів. Створення умов для якомога безпечнішого перебування громадян на території України має бути одним з найпріоритетніших напрямків роботи уряду.